

Det er på en eller anden måde lammende for alle politiske ambitioner om at gøre noget ved problemet, for man kan jo ikke lovgive om, at forældre skal snakke med deres børn og læse med dem.

FOTO: CARSTEN BUNDGAARD

Gøsta Esping-Andersen, professor, samfundsforsker

MULIGHEDERNES LAND

- Alle børn bør have lige livs-chancer, når de begynder i skolen. Om de så vælger at bruge dem eller ej er en anden sag, men jeg tror ikke, at nogen kan være uenige i, at vi gerne vil have et samfund, hvor alle børn begynder på samme startlinje. Og det er derfor, man skal interessere sig for negativ social arv.

Professor Gøsta Esping-Andersen, Danmarks mest anerkendte samfundsforsker og berømt uden for landets grænser, kan om nogen sætte fingeren på, hvad vi gør godt i Danmark - og hvor vi kan gøre tingene bedre. Han bor og forsker til daglig i Barcelona og er altså ikke på den måde en del af den danske andedam. Og med en fortid som forsker på Harvard University i USA og ansættelser i Verdensbanken, FN og OECD kan ingen pege fingre af hans faglighed.

Social arv dækker over det begreb, at mennesker i et vist omfang kommer til at ligne deres forældre - ikke kun fysisk, men også når det gælder uddannelse, social status, indtægt, kultur, værdier, interesser og evner.

Forskningen viser tydeligt, at dårlige sociale forhold i fostertilstand og opvækst spiller en betydelig rolle for risikoen for at blive arbejdsløs, psykisk syg, kriminel og fysisk syg.

Det er det, man kalder negativ social arv. - Trods den store indsats er den sociale arv i dag så stærk som i jeres bedsteforældres tid, sagde Esping-Andersen, da han i denne uge holdt årets festforelæsning på Syddansk Universitet (SDU) i Odense.

Forkert dansk debat

Den danske debat om negativ social arv er nærmest blevet synonym med bistandsmodtagere og bunden af samfundet, mener Esping-Andersen. Og debatten er måske også blevet en skjult indvandrer-debat, fordi ingen tilsyneladende har lyst til at gå lige på og hårdt og spørge: Hvorfor klarer de sig så dårligt?

- Hvis man fokuserer debatten om negativ social arv til udelukkende at handle om de sociale tabere, så har man mistet logikken i hele fænomenet og i stedet gjort det til et enkelt spørgsmål: Hvad gør vi ved de sociale tabere i Danmark. Så har man omdefinert hele problematikken til en gammeldags debat om sociale tabere, som har været der altid, og det er dumt.

- Der er social arv på tværs af hele samfundet, og det er stadig sådan, at børn af lavtuddannede forældre har mindre chancer end børn fra akademiker-miljøer. Det må man ikke glemme. Og måske burde vi heller ikke glemme, at de rige kan købe sig fra, at deres børn ryger ned af den sociale rangstige, siger Gøsta Esping-Andersen i et interview med Stiftstidende.

- Børn, der kommer fra en lavt-uddannet familie har halvt så store chancer som børn fra akademikerfamilier for at få en videregående uddannelse. Selv om de er lige så dygtige som de andre børn, har de altså mindre chancer for at komme videre. Det skyldes blandt andet, at forældre i de økonomisk usikre familier undgår risikoer og i stedet vælger det sikre, som man kender. Mor og far mangler informationer og ved ikke, hvilken verden deres børn træder ind i, hvis de vælger noget andet.

Et elitesamfund

Gøsta Esping-Andersen kalder Danmark et elitesamfund og mener, at det er grunden til, at gruppen af sociale tabere står så tydeligt frem. Gruppen udgør omkring to-tre procent af befolkningen og består af ægte sociale tabere og folk med problemer, som kan løses - men ikke på den måde, det sker i dag.

- I Danmark arbejder vi med en universel, høj-kvalitets service-ordning - den rummelige skole og børnehaver, ja den rummelige alt mulig, siger Esping-Andersen. Her integrerer man børnene og håber så, at det går godt for dem alle. Hvis nogen får et problem, sætter man en ekstra pædagog ind eller lignende. Det fungerer bare ikke på hard-core-

gruppen, der oplever at kæmpe med mange forskellige problemer på samme tid. Den danske model har ikke nogen mekanisme til at håndtere det ordenligt. At være rummelig løser overhovedet ikke det problem, næsten tværtimod.

Indsatsen skal være målrettet mod familien og hjælpe den til at komme ud af alle problemerne. Og der kan man lære noget fra USA, for de har årtiers ekspertise i målrettede indgreb, mener Gøsta Esping-Andersen:

- Det er en "pakkeløsning", hvor man går ind i de her problemfamilier og for eksempel tilknytter en psykiater, en socialhjelper, giver ekstra økonomisk bistand - og måske fjerner barnet midlertidigt. Det gælder om at komme ind så tidligt som muligt, så det er en meget præventiv idé. Man skal identificere de familier og børn, hvor risikoen er høj, for den bliver synlig. Så det gælder om at have nogle gode diagnose-systemer.

- Jeg har talt med læger, som siger, at man kan begynde at diagnosticere allerede i svangerskabet. Det kan for eksempel handle om, hvad barnet bliver udsat for under graviditeten. Ryger og drikker moderen? Kommer hun regelmæssigt til opsyn og så videre, siger Esping-Andersen

og understreger, at modellen kun fungerer, hvis problemerne ikke er biologiske eller genetiske.

De tre vigtigste forhold

Forskerne opererer med tre forhold, som spiller ind på, hvordan børn klarer sig igennem livet.

Den første handler meget naturligt om, hvor mange penge familien har.

Det andet forhold handler om, hvor meget tid, forældre bruger på deres børn.

Det sidste - og overraskende også vigtigste forhold - handler om kultur og indlæring.

- Det handler om, hvor mange bøger man har, om man læser med sine børn, laver puslespil med dem. Hvor meget man snakker om kulturfænomener, om nyhederne i tv og i aviserne og så videre. De effekter, viser den nyeste forskning, er nok stærkere og vigtigere for børns udvikling end familiens økonomiske situation - altså når det handler om at bryde den negative sociale arv, siger Esping-Andersen.

- Det er jo på en eller anden måde lammende for alle politiske ambitioner om at gøre noget ved problemet, for man kan jo ikke lovgive om, at forældre skal snakke med deres børn og læse med dem.

Og her er det så, at danske dagsinstitutioner med høj kvalitet byder sig til som en god løsnings-model - som vi skrev om i fredags-avisen.

- For et stærkt barn er det ligegyldigt, om der er en voksen pr tre eller seks børn, men det er det bestemt ikke for et svagt barn. De svage børn har brug for mere opsyn og mere direkte personlig stimulering, så desto mere personale der er, desto bedre for de børn, der er understimuleret hjemmefra.

Bedstemor-modellen

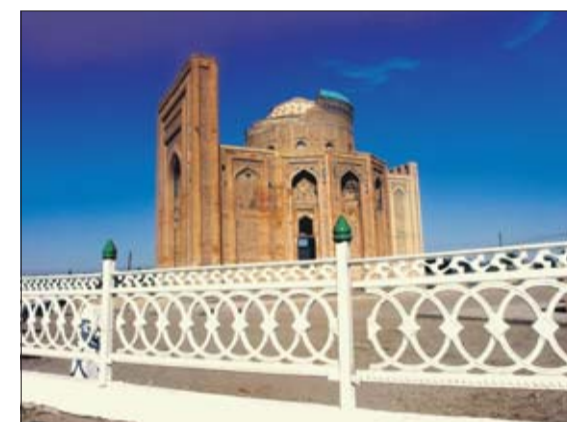
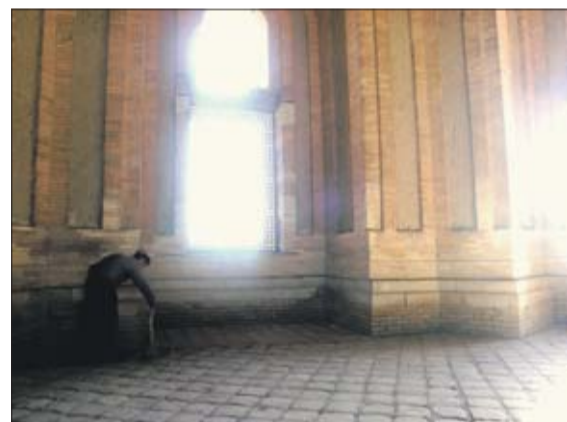
Det er altså godt for de svageste børn at komme i daginstitution, så længe der er personale nok. Til gengæld vil det være en rigtig dårlig idé, hvis de blev passet af deres bedsteforældre, mener Gøsta Esping-Andersen.

- Bedstemor eller familiemodellen lyder flot og fin, men her er der virkelig grund til at være på vagt. Det er nok den dårligste model, hvis man vil gøre noget ved den negative sociale arv, fordi bedstemor typisk har endnu mindre uddannelse end moderen, og derfor typisk ikke kan finde ud af at stimulere barnet ordentligt.

AF ULRİK SASS
sass@fyens.dk

Billedet herover, billederne til højre og billedet herunder: I det nordlige Turkmenistan var byen Kunja-Urgentj i provinsen Khoresm engang hovedstad i Shah-kongedømmet Khoresm, der i det 10. til 12. århundrede var hjemsted for talrige moskeer, minareter og madrassæer (koranskoler). Minareten - bedetårnet - der stadig står, er mere end 70 meter højt og altså dobbelt så højt som rundetårn.

MOSKEERNE

Registan Square i Samarkand må siges at være en af Centralasiens smukkeste pladser. De tre bygninger omkring pladsen er alle madrassæer. Det er henholdsvis Ulugbek fra 1400-tallet, Sher-Dor fra 1600-tallet og Tilla-Kari fra ligeledes fra 1600-tallet.

Efter syv årtiers sovjetisk undertrykkelse har islam igen fundet fodfæste i **Centralasien**, hvor tusinder af ødelagte moskeer er genopført og restaureret

Sveden fosser ned langs rygsojlen. Det er middag, og varmen er ulidelig mellem de farvestrålende mausoleer i Samarkands bjergtagende Shah-i-Zinda-nekropol. Langs en 200 meter lang gade ligger gravstederne side om side, og det siges, at Kusam ibn Abbas, profeten Muhammeds fætter ligger begravet hér. For få år siden var her kun murbrokker og sørgelige rester af en glørværdig fortid. Nu er det hele genopført på rekordtid og et vidne om, hvor meget islam betyder og i mere end et årtusind har betydet i Centralasien.

Desværre var Sovjetunionen og Lenin i særdeleshed ikke så venligsinde imod de fem centralasiatiske republikker.